

Od Drave do Dravinje.

Spisal M. Cilenšek.

Binkoštno soboto je bilo, ko sem se pripeljal v Maribor k staremu prijatelju, s katerim sva imela besedo, da prebijeva ob praznikih nekaj veselih ur na Pohorji. Ko si nakupiva potrebnih stvari, odhitiva popoldne na kolo-dvor koroške železnice. Dočim pa je bilo dopoldne nebó jasno kakor ribje okó, zbirali so se sedaj oblaki in se skoro nagrmadili takó, da je prehajala navadna dnevna svetloba v mrak, dasi je bilo do večera še dolgo. Da naju niso prešinjala sosebno pri-jetna čustva, to vé ceniti, kdor se je že ob takem vremeni napravljaj na pot. No, strašljivec bi se bil bržkone obrnil in si mislil: »Mogoče, da mi bode nebó drugokrat prijaznejše.« Seveda, v take nadeje se lahko zaziblje, kdor utegne; kdor pa se le časih more odtegniti vsak-danjim svojim opravilom, temu ne zamerimo, da ne gleda tolikanj na vreme, ampak na čas. Zató sva tudi midva ostala in nemirno čakala, ali že skoro ne pride železni konj, da naju potisne nekaj postaj na zapad. Polagoma so začele padati posamezne kaplje, in toliko da smo se stisnili v železniški voz, vlila se je strašna ploha, ki je zakrila na desno in levo vse nebó. Pomeknila sva se vsak v svoj kotiček in v skrbéh gledala, kaj bode iz tega. Ako misliš, dragi čitatelj, da sva še sedaj posebno hrepenela po Pohorji, motiš se zeló, zakaj predobro sva vedela, da napravi takšen naliv po gorah slaba pota. Počasi se je vender izlilo, in dasi dež ni prestal, vender je vse kazalo na to, da utegne biti danes še lep dan. Novo upanje, novo veselje!

»Poglej jih no, koliko jih je letos! Kàr veje se šibé pod njimi, to bode slaba!« dé prijatelj, skrbno gledajoč po slivovem drevji. — »Rožičev, misliš, kàj ne?« — »Rožičev, dà, dà — a po Pohorji jim pravimo ocvirki.« — In res še nisem videl nikdar toliko te nesnage po slivah kakor ónega leta in dejal sem drugu: »Sedaj šele vem, kakó je mogoče, da se godí Pohorcem nekoliko bolje nego drugim rojakom. Hm, ocvirki na drevji, to ni malenkost! Prihranijo si lahko mnogo truda, ki ga narejajo drugje ščetinarji, ako hočeš imeti ocvirkov. Tukaj pa treba samó drevó potresti ter jih pobrati in shraniti. No, to je vredno, da se zapiše. Ti nestvori imajo torej tukaj veliko veljavo, drugje pa jih ni nič prida, zakaj rožiče si kupuje pač deca, da se neko-liko posladká, za korenjaka pa niso. Saj ti je znano: ,Fige, rožiče za

mlade dekliče' . . . Morebiti pripravljajo tod tudi klobase na poseben način; recimo, da so se naučili to od Američanov! Najbrž bode kaj takega; dovôli, da ti povem, kakó mi je pravil o tej stvari ‚meksikajnar‘, ko se je vrnil v staro svojo domovino. Kadar misli Američan delati klobase, krmi ščetinarja s samim rižem. Ko je požeruh do dobra opitan, priveže mu vrv okolo vratú in ga podí po dvorišči, sosed pa vzeme oster nož, odreže čevo od površne kože, in sedaj je treba kàr rezati in metati v posodo — in to zgolj lepe, ukusne klobase. Drugič se ta komedija zopet ponoví. Ti se smeješ, jaz pa ti pravim, da je to zgolj resnica, katero mi je razodel ‚meksikajnar‘, in njemu verjamem.◀

Dobro je bilo, da ni bilo v najinem oddelku nobenega pravega domačina, zakaj nimajo baje radi, če govoriš prezirno o njih. Niti pravega imena jim ne smeš povedati, kakor bi se ga sramovali; še več: samí se ga branijo z vsemi štirimi in nečejo ničesar slišati o njem. Pa bodi jim, a toliko vender lahko rečemo že sedaj, da smo na pravem sledu, in predno odložimo peró, že še dokažemo, da je naša trditev prava. Pravih domačinov torej ni bilo blizu naju, pač pa postaren mož in poleg njega mladič s puško. Oblečena sta bila gospodski in sta seveda govorila blaženo nemščino — zató nismo prišli prav v nobeno dotiko. —

Meksikajnarjeva trditev se ti zdí torej prav iz trte zvita; bodisi, a reciva rajši še katero o rožičih, da se vse ne pozabi. Kolika škoda bi pa tudi bila, ako človek pomisli, da so jih že Rimljani sadili ali vsaj poznali in jedli! Pa menda so jim malo zalegli, drugače bi jih Germani ne bili krstili za »narren«. Toda Rimljani so jim dali treznejše imé, ki slove: *exoascus pruni*. S tem so zaznamenovali seveda le kvarljivko, ki zajedava slive in namesto užitnega sadú zorí óne nestvore. No, učenjaki pa trdijo, da se Rimljani niso dosti menili za take malenkosti, temveč gledali bolj na drugo stran. Zató je več nego verjetno, da so Rimljani poznali le drugi del imena, in sicer tudi to samó takrat, kadar je bilo treba usta odpirati in požirati. Poznejšim rodovom baje se je šele posrečilo, da so našli v nekem latinskem slovarji prvi del besede in še tega ne na jednom in istem mestu. Beseda, kakeršna je sedaj, bila je raztepena, da niti Rimljani niso vedeli zánjo. Bilo jo je torej treba zvariti in ji, da glaje teče in se ne zapleta preveč v jezik, še košček dostaviti. Da se takega mučnega dela niso lotili lahkoživi Rimljani, katerim je pošiljal ves tedanji svet najboljših svojih pridelkov, o tem se uveri vsakdo, ki pogleda kam v rastlinoznanstvo knjigo. Da pa so vzeli latinščino in nekoliko tudi grščino v znanstveno

terminologijo, to je brezdvojbeno jako hvalno, zakaj le takó je mogoče, da se je odpravila zmešnjava izza prejšnjih stoletij.

Sedaj se je zasukala železna kača v mogočnem ovinku na desno in nam naposled malone zmedla pamet, zakaj prihajalo je čimdalje temneje, in hkratu nismo videli drug drugega; objela nas je popolna temà, in nemirno smo čakali božjega dné. Velikanska skala se je bila neki privalila svoje dni z gorovja in malone ustavila Dravo. Tukaj so naredili predor, in odtod taka temà. Skoro potem pa je kača glasno siknila; menda je dala duška prebitemu strahu, a prestrašila se je vender takó, da so ji odpovedali vsi udje; ustavila se je torej, da si nabere novih močij. »Postaja Fal«, zakričal je nekdo, in sedaj smo se vsuli iz vóz kakor buče iz panja — bili smo štirje. Dež nas je pognal v hišo, kjer smo nekoliko povedrili. A ker le ni nehala, odrinila sva s prijateljem vsak pod svojo streho dalje. Predno sva dospela do Marije v Puščavi in prekorakala Radolno, oziralo se je že solnce z levim očesom na naju in naposled prav prijazno uprlo svoje lice v zemljane. Nama je kàr vztrepetalo srcé, in vesela sva stopala malce vkreber po tihi dolinici, dokler nisva bila prav ob Pohorjevem vznožji in se ustavila pri Sv. Lovrenci.

Dolinica ima nekamo srčasto podobo in je odprta samó na zapad in izhod, na severu in jugu pa jo obkoljajo visoke goré. Toda takšen je le neznatni vzhódni del, katerega mejí povprečno sleme od večjega zapadnega kosa, ki se razprostira preko Ribnice do Vozenice ob Dravi. Seveda je svet tod bolj hribovit, a podlaga so mu jednake plasti. V dolgem pasu namreč od gôri imenovane postaje do Vozenice tvarjajo površje tretjetvorne plasti, in sicer prvakujejo povsod sockini skladovi, dočim je drugega gradiva prav malo. Najbolj čudno je to, da si Drava ni izbrusila svoje struge v teh plastéh, temveč nad Vozenico se je obrnila na levo stran in v trdem pragorji krhala svoje moči, dokler ga ni zadostno izlizala. Tretjetvorne plasti sezajo tu neposredno do pragorja, in niti sledú ni o triasni tvorbi.

Ker sva imela še precëj časa, prehodila sva trg od konca do konca ter si ogledala to in óno. Znamenitostij nisva opazila nobenih, zató sva se ustavila šele ob gorenjem konci, kjer stoji župljanska cerkev. Na nje zidu je naslikana velikanska podoba Sv. Krištofa. Tudi drugje imajo takšno navado, ki je bržkone francoskega izvira. Takó je sodil nekdanji naš profesor na vseučilišči, razlagajoč slušateljem svojim geologijo in vse tisto, kar je v zvezi ž njo. Naj mi nihče ne zameri, ako izpregovorim o tem resnično besedo. — Za predpotopnih časov so živele na naši zemlji drugačne živali nego dandenašnji. To-

likih, kakor so dandanes, iskali bi jih ondaj zaman, dasi je podobnost časih taka, da bi človek kàr zinil znano imé. Bile so pa to majhne in velike živali, ki so živele svoj čas in naposled v prvotni obliki izginile z zemeljskega površja. Vender zemlja ni ostala brez njih, temveč iz prvotnih so se razvile druge, ki so sicer v marsičem še spominjale prvih, a imele tudi svoje posebne znake in posebna svojstva, ki so se čimdalje bolj razvijala in se končno izpremenila v stalna. Zató nahajamo v zemeljskih plastéh živalskih ostankov, ki prehajajo drug v drugega, in sicer vedno takó, da so óni iz mlajših dób popolnejši mimo starejših. To sodimo seveda zmirom po denšnjih živalih, katere se nam zdé najpopolnejše. In takó je tudi! Ali vrnimo se zopet k naši sliki. — V Valenciji so častili kótnik (zob) mamutov za ostanek Sv. Krištofa, in korarji Sv. Vincencija so nosili piščal (béderno kost) take živali v izprevodih, da bi po tej dozdevni roki svetnikovi izprosili sežgani deželi dežjã izpod neba. Zadnjič se je to dogodilo leta 1789. Že starim Grkom so bile znane velike kostí, zakaj Teofrast, Aristotelov učenec, pravi, da se nahaja bela in črna okamenela slonova kost, da se narejajo od prstí kostí in da se nahaja koščeno kamenje. Kakó čudni nazori to, in vender, kakó pomembni za óno davno dóbo človeškega rodú! — Leta 1494. so našli blizu Halla na Virtemberškem velike kostí, in v ondotni cerkvi Sv. Mihaela hranijo še dandanes velikansko oklo (čekán), viseče na železni verigi s čudnim napisom.¹⁾ Mnogo enakih rečij bi se dalo navesti, vender škoda časa. Omenjeno bodi to samó v dokaz, kakó se je preprostemu ljudstvu izcimilo prepričanje, da je moral biti prejšnji rod mnogo jačji in večji. Ko pa so pozneje učenjaki posegli vmes in neovržno dokazali, da to niso ostanki kakega svetnika ali koga drugega, izginile so većinoma razne velike kostí, slika pa je ostala.

Ali ne samó preprosto ljudstvo, tudi učenjaki izza prejšnjih stoletij so begali v popolni temi, kar se tiče raznih živalskih in rastlinskih ostankov, ki se dobivajo v zemeljskih plastéh. Ne smemo se torej čuditi, da so jih razlagali sedaj takó, sedaj drugače, le pravega niso zadeli nikoli. Ko je n. pr. leta 1577. vihar pri samostanu Reyden u Švici podrl hrast, dobili so pod koreninami velike kostí, katere so poslali doktorju Platerju v Bazel, da jih presodi. Ta ugiblje in ugiblje

¹⁾ Tausend sechshundert und fünf Jahr
Den dreyzehnten Februar ich gefunden war
Bey Neubronn in dem hallischen Land
Am Böhler Fluß zur línken Hand
Sammt großen Knochen und lang Gebein
Sag, Lieber, was Arth ich mag seyu.

ter naposled ugane, da so to ostanki orjaškega človeka, ki je meril ubogih 5 *m* visokosti. Njegovo sliko še sedaj hranijo v jezuitskem samostanu v Lucernu. Ondotni meščanje so bili tega velikanskega divjaka takó veselí, da so ga postavili celó v kantonski grb, kjer se še zmirom ponašajo ž njim. Glavo jednakega velikana, ki so ga našli na Sileškem, poslali so stolni cerkvi v Vratislavi, ostale njegove kostí pa imenitnejšim cerkvam stare Evrope.

Sploh je bila za minulih dnij ukoreninjena misel, da so bile predpotopne živali mnogo večje, nego hodijo dandenašnji po zemlji. Mamutu n. pr. so prisojali 10—12 *m*, dočim je njega potomec visok samó 3 *m*. Zató je več nego prirodno, da je moral tudi človek, vrstnik takih velikanskih bitij, imeti nam nedosežno velikost, drugače bi ga bila kár poteptala ali sploh uničila. Okamenele kostí so bile torej vzrok, da se je izcimila vera v velikane in njih dolgo življenje. Mohamedani n. pr. mislijo, da je bil Adam 20 *m* visok, in akademik Henrién je leta 1718. izračunjal, da je meril naš prvi oče celo 38½ *m*, njega boljša polovica pa 37 *m*. Celó premeteni Linné ni dovoljno pojmil te stvari, zakaj v njega spisih čitaš to-le opombo: »Mislim, da sta bila Adam in Eva velikana in da človeštvo zaradi bede in iz drugih vzrokov vedno nazaduje in prihaja manjše. Zató so menda Laponci takó majhni.«

Kneipp bi jo bil seveda zasolil drugače! Tudi on trdi, in sicer po pravici, da človeštvo nekamo nazaduje, a to ne, kar se tiče velikosti, temveč gledé na vztrajnost, trpežnost in moč. Vzrokov takim pojavom pa ne išče Bog vé kje v prirodi, ampak v človeku samem, ki se čimdalje bolj odmika od matere prirode. Le poglejmo denašnji rod! Toliko da zaveje prva jesenska sapica, že nihče ne vé, kakó bi se skríl zraku, da mu ne škoduje, in preprostega delavca ne zalije rdečica, ko ti prizná, da ga žuli perilo od navadnega domačega platna — in zato rajši kupuje óne ničvredne tančice. Dosti! Opazovalcu se skoro dozdeva, da si človek sam slabo želí!

Pa še nekaj o naših prednikih! Scheuchzer je bil za svoj čas jako učena glava, toda oči so mu morale biti vender nekako berljave, zakaj njega »homo diluvii testis« ga je ostavil popolnoma na cedilu. Dandanes bi pač ne videl nikdo v ogrodji velikanskega močerada samega sebe, kakor je to trdil Scheuchzer leta 1732. o navedeni okamenini, o kateri je mislil, da je bil to človek, ki je poginil za vesoljnega potopa. Ves svet se je zavzel in gledal čudno sliko, pod katero se je čitalo:

»Žalostno ogrodje revnega tega grešnika,
Omeči kamen in srcé denašnjega svetá«.

(Dalje prihodnjič.)

Od Drave do Dravinje.

Spisal M. Cilenšek.

(Dalje.)

Mrak je legal na zemljo, ko sva se vzdramila iz tega predpotopnega sanjarjenja in se zopet zavedla sedanjosti. Kreneva nizdolu. Zbok teme nisva razločila, kakšne rastline rasto na bližnjem travniku, a močno se nama je dozdevalo, da je bilo precěj brdenj (arnike); vender v travo nisva hotela, česar nama je bilo še tisti večer jako žal. Prišla sva v gostilnico, kjer sva najprej vprašala po prenočišči. Bila je to neki prva v trgu, a vender ne mnogo boljša od navadne krčme. Po povoljnem odgovoru stopiva v sobo in si izbereva prostor v kotu za dolgo mizo. Sicer ni bilo težavno dobiti prostora, zakaj samó za nasprotno mizo so sedeli štírje moški; ostali sta bili prazni. Omenjena četvorica ni bila nič kàj glasna, in tudi niso imeli vsi jednakega posla, zakaj dočim so se trije kratkočasili vsak na svoj račun, bil je četrti prav za prav brezpotreben »komar«, kakeršnih je navadno povsod dovolj na veliko jezo igralcem. Trije so torej mešali tiste podobice, na katerih ima »škis« prvo besedo. Možjé so bili močno zamišljeni, govorili niso skoro nič, tembolj pa so metali po mizi in ko so dometali, potisnili so kàr molčé drobiž do soseda in zopet pomešali. Za presledka se je navadno oglasil komar z velevažno opombo, ki pa je dobila pri igralcih menda le takrat milosti, kadar ni bila na pravem mestu. Sicer pa niso utegnili besedovati, ampak grabili so po podobicah in jih zopet metali. Takó je bilo ves večer.

K najini mizi sta prisedla pozneje dva moška; jeden je bil lovec, kar se je poznalo po njega orodji, drugi pa ni nosil svojega roko-delstva na prodajo. S tema, zlasti z lovцем, začeli smo se razgovarjati. Najprej nama je opisal najboljšo in najbližjo pot na Planinko in je dostavil, da je ravno prehodil gorovje in opazoval vse tisto, kar je namenjeno, da pride o svojem času gospódi na »muho«. Seveda, siromak mora prezebatí po cele dni po gorah in skrbeti, da imajo gospóda pozneje veselje, in časih še prideš v nevarnost. Tukaj se kàj takega sicer pripetí prav malokdaj, a drugje je tatinski lov skoro na dnevnem redu, in tedaj treba vse pozornosti, ako hočeš biti vesten. Z lovsko latinščino svojo ni hotel nič kàj na dan, menda zató ne, ker je došli učitelj nazival tovariša »gospod profesor«, in to mu je bilo dovolj.

Govorilo se je tudi o rastlinah, sosebnó o planinskih, toda lovec je vlekel zmirom bolj na óno stran, kjer so baje domá »neka čudotvorna zelišča« in zorne korenine jednake moči. Da bi pa brdnja rasla kraj trga, to se mu je zdelo celó smešno. In vender je takó! Drugega jutra sva se prepričala, da je bila najina slutnja prava. Precèj rumenih brdenj je krasilo travnik; bržkone je njih seme zanesla voda z višav in mu odkazala tu drugo domovino.

Solnce še ni posvetilo na severno stran, ko sva že pobirala stopinje vkreber. Svet je tu precèj strm, zató pa pot ni dolga. Prišla sva najprej v jelov gozd, kakeršnih je več po Pohorji. Tukaj je bilo že vse živo, zlasti pa mnogo senic, ki so trebile in snažile drevje, da je bilo veselje. Njih glasno čivkanje se je razlegalo sedaj s tega sedaj z ónega drevesa. Vmes pa se je oglašal tudi gozdni tesar na starikavi veji in pazno poslušal, kakó mu odgovarja les pod kljunom. Že precèj visoko stoji zadnja kmetija; v trgu sva zvedela, da ji pravijo »Kassiak«. Beseda je sicer na prvi pogled čudna, a takoj zazveni drugače, če zveš, da tu »ače kaze pōsejo«. Popačili so jo bržkone tržani, zakaj predomače se jim jo je zdelo izgovarjati »Kozjak«. Dalje proti vrhu je bila pot precèj kamenita, in visoki gozd je polagoma ponehal. Mestoma je bilo tudi nekaj razgleda, seveda samó na severno stran, a mogočno dravsko pogorje je delalo jez, katerega ni možno predreti z očmi. Hkratu pa stojiva sredi vesele pomladi. Na desno in levo, pred seboj in za seboj, povsod polno lepih vijoličnih nunk, kakor da jih je povodni mož visoko góri v jezerih pričaral iz zemlje. In vender je ta prikaz samó nasledek krajevnega razmerja! Mi pravimo, da se zima umika pomladi in da se to dogaja tem pozneje, čim više je kraj nad morskim površjem. Zató so naše ljube znanke izza prve pomladi po dolini že davno odcvetele in že nastavile plod, ko se po višavah jedva vzbujajo iz zimskega spanja. Ali tem večje je tvoje veselje, ko najdeš táko nežno cvetko visoko nad zadnjim seliščem ubogega trpina. Morebiti si katero vtakneš za klobuk, da jo pokažeš prijateljem in znancem, ko se vrneš s pota. Toda prav slabo bi jim ustregel ž njo, zakaj rastlinica ne prebije solnčne toplote in prav skoro ti popolnoma zvene. Nje nežno cvetje se sicer ne ustraši mrazú, gorkota pa ji je smrt. Da je bilo dobiti tudi še drugega rastjá, to je gotovo; najbolj naju je vender zanimala posebna vrsta lišajev, ki rase ponajveč po skalovji in katere ni najti povsod.

Ko sva prišla po nekaterih ovinkih iz gozda in goščavja, razprostirala se je pred nama prva dôkaj obsežna planinska senožet. Približno sredi nje stoji kočica, in pol streljaja od nje izvira studenec

»Wrelling«, kakor so naju poučili v trgu. Taka grda pokveka nama sicer ni bila po volji, zakaj vedela sva, da ga mati priroda ni porodila tujcem, ampak najprej domačinom, ki so mu tudi vzdeli lepo imé »vrelec«. Toda odpadniki kár silijo med tujce in se med njimi tudi nalezejo najhujšega zaničevanja svojega rodú, da potem strastno preobračajo in sukajo materinščino, dokler se ni razvila spaka, ki neki ugaja »dobremu ukusu«. — Dočim je bila ostala senožet že precěj rjava — trava je komaj poganjala kalí — bilo je okolo studenca že vse prav lepo zeleno in za počitek jako pripravno. Najhujši del pota sva imela za hrbtom, in tudi želodec se je že oglašal, zató se nisva branila tega prijaznega prostora, temveč razložila vse po trati in sedla na zelenico. Kakó dobro vender dé človeku, kadar ves utrujen položí svojega rojstva kostí po mehki travi tam v prosti prirodi, ko se je odkrižal vseh tistih potrebnih in nepotrebnih pomislekov, ki so se porodili v zatohlih mestih! Tukaj se zavé do dobra, da je zemljan in da je brezumnost vsa tista nečimernost, po kateri hrepení sedanje človeštvo bolj in bolj. In kakó ti je všeč vsak grížljaj! Dozdeva se ti, da se mastiš z ambrozijo, in vsak požirek ti je nektar, ki se ti čudotvorno razliva po utrujenih udih. In takih uric naj bi človek ne bil vesel! Vse to provzročuje sveži in čisti planinski zrak, ki ti širi prsi in čegar kisik se hitreje spaja z ogljikom v ogljikovo kislino. Ne samó zdravo, tudi poučno je zmerno pohajkovanje po gorah in zató se čimdalje bolj ukoreninja pri izobražencih. »Česa neki naj se človek naučí po gorah?« utegnili bi ugovarjati starokopitnež, kateremu popolnoma zadošča bližnja mestna okolica s svojim izprijenim zrakom. Seveda, kdor lazi po gorah samó zató, da si o priliki lahko potrka na prsi in se širokoustno pobahá: »Tudi jaz sem bil gôri«, kdor nima očij za prekrasno prirodo, ki mu vsiljuje toliko in toliko važnih in imenitnih vprašanj, kdor ne vé, da je vsaka ped zemlje prezanimljiva, in kdor le misli na svoj »jaz«, temu ne moremo odgovoriti povoljno. Odgovor pa dobí v obči zgodovini človeštva, ki je napredovalo šele tedaj, ko so se mu razširili nazori o svetu, o raznih národih in o raznih drugih stvaréh. Vse to je napredovalo polagoma in se ni narekovalo za zeleno mizo, temveč v potu svojega obraza je stopal potnik križem svetá in naznanjal strmečemu občinstvu to in óno. — Ni še dolgo, odkar se trudijo ljudjé na gore in planine, a napredek je v vsakem oziru velikanski. Na mesto prejšnjih pravljic in basnij je stopila znanost in izkušnja, ki delí z drugo mero, češ: »Iz mene zajemlji in pústi óno prazno blebetanje takim, katerim ne ugaja resnobna in resnična beseda.« Samó takó je bilo mogoče, da je izkušeni zemljelovec proučil

zemeljsko površje, kolikor ga je pač mogel, gledé na raznovrstne ovire po takih krajih, časih komaj pristopnih; živalstvo in rastlinstvo je tudi dobilo svojih móž, ki so nenavadno vztrajno in s še večjim zatajevanjem preiskali vsak kotič in prebrskali vsak listič, da bi spopolnili vedo in pokazali svetu, v kakšni temi je taval doslej. Za temi je prišlo sto in sto drugih, ki so zidali na vedno širši podlagi in naposled dozidali prekrasno poslopje denašnje znanosti. Trditi pa vender ne moremo, da je že vse dognano do pičice; marsikaj še čaka prihodnjih rodov, predno bode vse v redu in predno se zamaši poslednja luknjica. —

Od studenca sva korakala zopet vkreber. Iz prva je šlo po senožeti, a predno sva bila na nje gorenjem robu, odprl se je že precejšen razgled: Dravsko pogorje se je za čudo znižalo in je bilo podobno podolgastemu griču, ki se razteza ob levem bregu Drave od Maribora malone do koroške meje. S severa so naju pozdravljale visoke planine, nekatere še v beli plašč zavite, druge že brez snegá, kakor je ravno nanese krajevno razmerje. V ónem kotu pa, kjer deroča Mura zapustí gorske velikane in se počasneje pomika po širši in menj nagnjeni strugi, ležala je siva, neprijetna megla na zemlji, kakor bi nama naznanjala: »Vse, kar pride odtod izpod mene, je takó megleno, da ne prideš resnici in pravici do konca.« In glej, baš ondu se raztezajo ravne in neravne ulice vélikega mesta zelene Štajerske, in zaradi tega se ne čudimo, če je vse nekamo presojno nalik megli, kar prihaja od ondot na jug. Neprijetne misli te obidejo, ako samó skozi meglo ugledaš mesto, na katero bi bil rad ponosen, pa ne moreš biti. In celó visoko na slovenskem Pohorji, kjer si se iznebil vseh vsakdanjih skrbíj in bolečin, celó tu sredi krasne prirode, vzdiga se ti srd do tlačiteljev svojih. O njih ni reči, da ne vedó, kaj delajo. Prav dobro vedó; vse prav dobro preudarijo, potem šele udarijo! —

Po senožeti se razcvita rženéga cvéta in malega srpana lepa čebulnica »zlata klobuk« ali »zlato jabko«, kakor jo imenujejo po Pohorji. V zemlji ima jajčasto, z rumenimi luskami zaodeto čebulo in okolo 60 *cm* visoko, jednovito in okroglo steblo, katero jeseni pogine. Listi stojé v vretencih; celorobi so in suličasti. Vrh stebela je pripet rahel grozd velikih, lepih kimastih cvetov, ki so skoro podobni turškemu turbanu. Pojedini cvet je sestavljen iz šest nazaj zavihanih lističev mesnate ali vijolične barve in poprskan s skratnorjavimi lisami. Iz njega gleda šest dolgih prašnikov in še daljši vrat. Zlato jabko je prava krasota gorskega svetá.

(Konec prihodnjič.)

Od Drave do Dravinje.

Spisal M. Cilenšek.

(Konec.)

Od gorenjega robú te senožeti drži dolga preseka v listnatem goščavji proti vrhu. Od zapada se ti odpira svet, in precejšen del Koroške se razgrinja pred tvojimi očmi. Zdajci te iznenadi glasno prhutanje, in po gošči gledaš za veliko gozdno ptico, ki letí naravnost po lesu. Samica divjega petelina je; iskala si je hrane, toda ko te je zaslišala, vzdignila se je v zrak in se skrila radovednim očém. Ta putka je sploh jako plaha in boječa; ne dá ti blizu. Zató utegnemo dragim čitateljem morebiti ustreči, ako jim podamo poglobitosti iz nje življenja.

Divji petelin je naša največja divja kura in sploh izmed največjih domačih ptičev. Toda ne samó velik, ampak tudi lep in imeniten je divji petelin. Glava mu je črna, vrat in prsi se svetijo kovinsko in se izpreminjajo na modro in zeleno; ostalo teló je črnkasto in nagiblje malce na sivo; krila so rjava, na zgibu bela; trebuh je črn, belo pegast, široki rep črn in belo lisast. Kljukasti kljun je bledorumen; izpod njega mu visí pernata brada, ki ga dela sosebnopostavnega. Noge so do prstov pernate, črni kremplji so kratki, pa jako močni. Putka je mnogo manjša, nima brade in ni samcu sploh nič podobna. Perja je rjastega, črno in belo lisastega.

Divji petelin ljubi samoto po velikih gozdih, kjer nadkriljuje jelovje in borovje drugo rast, a vender mu je jako všeč, ako stojí tu pa tam kaj debelih bukev. Tla ne smejo biti pusta in gola, zakaj dajati mu morajo hrane in zavetja. Kjer n. pr. na prelomih rase kopinje in vresje, kjer izpodrasta visoki gozd borovnico in druge grmičaste rastline in kjer ima dovolj čiste vode, ondu si izbere svoj dom, katerega ne ostavi brez tehtnih vzrokov. Kadar mu zapade sneg zračne višave, pomakne se niže ali pa išče zavetja v planinskih senikih. Po enakih krajih živé še drugi samotarji, katerim ni do družčine; vsak gleda le nase; kar se godí okolo njega, to mu je deveta briga. Ker se po takih gozdih plazi tudi marsikatera krvoločna zver, izvoli si vsak divji petelin visoko drevó, na katero najrajši seda, v čegar vrhu tudi navadno prenočuje in od katerega sploh ne gré daleč. Tod si išče podnevi hrane ali pa se koplje v suhi prsti liki domače kokoši. No, varnosti ne pozabi nikdar; zmirom je na straži, in ako n. pr. pokne

suha vejica, takoj se vzdigne kaj hrupno in odleti naravnost po lesu. Toda njega teló je težko, perutnice pa kratke, zato skoro zopet séde kam na visoko drevó. O slabem vremeni ne gré rad z drevesa, in često se pripetí, da dobí popolnoma bel plašč.

Hrana divjega petelina je jako mnogovrstna. Poleti trga mlado praprot, cvetne mačice in travo, pozneje kljuje po jagodah, vmes pa tudi zoblje razne žuželke, polže, črve in drobne kamenčke. Huda mu prede pozimi in spomladi, ko mora živeti skoro ob samem jelovem in borovem brstji. Ker ga streljajo samó spomladi, diši njegovo mesó po smoli in ker je tudi trdo in žilavo, mora se posebe pripraviti, da je užitno.

Petelinu ni do družbe. Malone vse leto sameva in gré samó spomladi, ko mu kri zavrè, fantovat v nižje gozde. Otovre vabi kokoši k sebi in se takó izpremení, da ga je težko spoznati. On, kate-rega vse leto naudaja živa nezaupnost in najskrajnejša opreznost, spozabi se za mladoletja takó, da se mu človek lahko približa na nekoliko korakov, in se véde takó smešno, kakor bi bil izgubil vso pamet. Lovci pravijo: »Divji petelin poje.«

V drugi polovici meseca sušca — časih tudi pozneje — zapusti petelin svoj navadni okraj in pride v stanovit les, kjer se na njegov glas zbirajo kokoši. Zvečer se spravi vse na drevje, da jih ne zalotijo mnogi sovražniki, in predno se zasvita, mencá že petelin z iztegnjenim vratom, razšopirjenim repom in spuščeniimi kreljutimi nemirno po veji in prevrača očí, kakor bi bil vinjen. Sedaj začnè peti; časih dleskne s kljunom, kakor bi udaril s suho paličico ob preperelo vejo; vedno glasneje in hitreje prihaja dleskanje in se naposled izprevrže v nekovo smicanje, kakor bi koso brusil. Za nekaj časa prestane to smešno početje, a skoro se zopet ponoví, in sicer takó dolgo, dokler ga kokošji glas ne izvabi z drevesa na tla. V svoje petje je petelin takó zamaknjen, da ničesar ne sliši in ne vidi. Kadar so solnčni žarki prisvetili na zemljo, umolkne in gré z družicami na pašo; zvečer pa zopet séde na izvoljeno drevó, in drugega jutra se ponoví komedija. Njega petje traja 3—4 tedne; o slabem vremeni ne poje.

Sparjene kokoši se razkropé — niti dve ne ostaneta blizu — petelin pa odleti v svojo samoto, kjer se mu kri ohladi; prejšnja nezaupnost in opreznost takó prešine vse njegovo bitje, da ga ni moči prevariti. Kokoš si naredi kotanjo, nastelje jo površno in znese vanjo 6—12 temnopikastih rjastih jajec, ki so debela kakor jajca domače kokoši. Od gnezda ne gré nikdar daleč; kadar pa gré, da se napase, pokrije jajca, da bi jih ne opazilo bistro vranjino okó. Jebčkov, ki

se izvalé konec četrtega tedna, je starka jako vesela in skoro jih vodi na pašo, kjer jim razpraskava mravljišča in jih uči jesti. Mladiči hitro rastó in dobé perje, da morejo na drevje, kjer so varnejši. Jeseni pride petelinčkom čas ločitve od drage mamice in ljubih sestric; otovre že poskušajo peti in radi se tudi zbijejo med seboj. Jarice ostanejo do pomladi pri materi.

Divji petelin ima mnogo sovražnikov; v zraku prežé nanj ujede, na zemlji pa razne zverí in človek. Največ mladičev menda pohrusta lisica, dokler ne morejo na drevje. Ako preudarimo to in pomislimo, da se gozdi zmirom bolj krčijo, lahko spoznamo, zakaj je te zanimljive pute čimdalje menj po naših lesovih.

Ako hoče lovec priti divjemu petelinu do živega, mora dobro poznati ves kraj, zlasti pa petelinova svojstva. Pravi lovec strelja le po petelinu, in sicer s kroglo; z zrnjem je sramotno. Priplazi se, predno se zdaní, blizu drevesa, kjer poje petelin. Ko ta preneha, obstane lovec kakor pribit in skoči zopet nekaj korakov proti drevesu, ko se je jel glasiti veseljak na veji. Takó se dajeta, dokler ni lovčevo okó, muha in petelin v premi črti — in izpod drevesa mu prifrčí smrtonosna svinčenka, ki ga podere na tla. —

Še nekaj korakov in videla sva na nasprotno južno stran. Bila sva torej na vrhu, kar se nama je zdelo tem čudneje, ker ni bilo razgleda v bližino. Ali to je popolnoma umevno, ako pomislimo, da je Pohorjev hrbet jako širok in da se dvigajo iznad njega le nizki, zaokroženi holmci. Odtod menda tudi prihaja trditev, da to veličastno gorovje nima razgleda. Vender je to neosnovano, zakaj proti potu in trudu se ti naužijejo oči z vrha več krasote negoli z marsikatere višave, kamor si priplezal celó nevarno. Preko Črnega vrha in Vélíke kope opaziš daleč tam na zapadu visoke gore za Beljakom, in kadar je vreme ugodno, utegneš videti tudi Vélíki zvonik in dolgo vrsto visokih ledenikov, potem mejno gorovje koroško-štajersko in drugo višavje. Treba samó izpregledati, in tujega svetá ti nikakor ni premalo. Ako pogledaš od imenovane črte nekoliko na levo, imaš pred skalovito in raztrgano Pečjó goro Sv. Urše, ki se ti od te strani kaže v najlepši svoji podobi. Primerjaš jo lahko zeló strmi piramidi, okrašeni na vrhu s cerkvico. To je čisto prirodno, ker jo gledaš od ozke plati, dočim ti kaže n. pr. v Savinjsko dolino široko svojo stran. Od te strani, nekoliko na jug pomaknjene, pozdravljajo te óne bele gore, o katerih tudi tujci večinoma govoré prav spoštljivo. Na desni se ti ustavijo oči na košati Radohi, na levi na vitki Ostrici, med njima pa luka zobata Rinka, mati bistre Savinje. Ta skupina je izredno

lepa, sosebno kadar se upró vanjo solčni žarki. Globoko v nje vznožji se razgrinja vas Solčava, in zató jo Slovenci zelenega Štajerja najrajši imenujemo »Solčavske planine«. Oboroženo okó seveda ti pokaže še več! Čim bolj se sučeš na levo, tem prijaznejša prihaja okolica; sivi, skaloviti velikani so izginili, na njih mesto pa je stopilo pohlevnejše pogorje, ki se razteza v več vrstah od zapada proti vzhodu. Najlepši menda se ti zdé Savinjski hribi, in to zlasti zató, ker jim gledaš na vznožje in jih zasleduješ do vrha. Približno sredi njih stoji mogočni Gozdnik s svojimi »hlačami«, katerih pa niso prikrojile škarje, ampak drvarjeva sekira. V njega ozadji se blestita dve cerkvi vrhu Kuma. Te gore ne izgrešiš iz lahka, in ako ti seza spomin v nežna mladostná leta, ne pozabiš je nikdar. Taka se godí meni, in kadar dospem kam na višino, obrnem se najprej skoro nehoté in nevedé tja, kjer mora biti Kum za Savo. In kakó bi bilo tudi drugače! To je bila moja prva božja pot, kamor sem romal z dobro svojo mamko, predno sem začel trgati hlače po klopéh celjske gimnazije. Tedaj sem spoznal, da je svetá več, nego ga je videti izpred domačega praga. Bilo je pa tudi kàj gledati! Ko smo prekorakali med Mrzlico in Gozdnikom savinjske hribe, šlo je nizdolu do Save, ki se je penila in gnala valove, da je bilo kàj. Težko sem pričakal, da nas je pobral čoln in zdrčal z nami na nasprotni breg. Vender tu je bilo huje, zakaj noge so bile že utrujene, najhujša pot pa pred nami. Toda šlo je.

In na vrhu! Ondu je vse mrgolelo praznično oblečenega ljudstva, ki je došlo semkaj, da opravi svojo pobožnost, da zahvali Bogá za prejete dobrote in se izročí v varstvo Onemu, ki jedini more pomagati. Sicer znana, a vender nekamo tuja govorica ti je zvenela na uhó, in tudi nošnja se je v marsičem razlikovala od nošnje v domačem kraju. In ti prizori! Tukaj si videl dolgo vrsto móž in žensk, sedečih na zemlji; poznalo se jim je, da jim napravlja nekov »črv« preglavico. Pred njimi se je šopiril in bahato stopal mož v ogoljeni opravi in jim pipal — ne, kàr jemal — zobé iz čeljustij in jih deval v robec, da se je vse čudilo. Ondu je razpostavil dolg kosmač svetle ceví, pogledaval sedaj na to sedaj na óno stran ter zadovoljno mrmral: »Lep razgled to.« Okolo njega so se ponajveč zbirali mlajši romarji in gledali skozi cev. Tudi jaz sem prišel na vrsto, ko mu je stisnil dijak-sestrič nekaj svetlega v pest. Kàr načuditi se nisem mogel, kakó neki je to mogoče, da se vidijo takó razločno daljni predmetje, katerih na prosto okó niti uzreti ne moreš. Domov gredé, želel sem zlasti o tej stvari razjasnila, a dijak me je zavrnil, da se je treba marsičesa učiti, predno se človeku razjasnijo takšne stvari,

in tolažil me je, češ: »Letos stopiš v latinske šole in ondu zveš tudi to tajnost.« S tem mi je podvojil veselje do učenja in tudi pametno dostavil, da mož z »rešpektinom« ni slepar kakor óni, ki jemlje zobé. O drugih posameznostih molčimo, le toliko naj še dostavimo, da smo se po dokončani službi božji prav težko ločili kraja, ki nas je takó iznenadil. Le pomisli, dragi čitatelj, koliko svetá se mi je odprlo na tem poti, in izvestno priznaš, da mi je ostal v najboljšem spominu. — Izmed dolin, ki jih gledaš s Pohorja, najkrasnejša je Savinjska, zlasti okolica žalska, in Ptujsko polje, dokler ti ne stisnejo očij hrvaške gore.

Pot naju je privedla naravnost na Planinko, ki je označena takó, da je ne moreš izgrešiti. Pokaže ti jo pritlično borovje ali sušje, ki pokriva nje vrh in ki ti prav razločno pové, odkod navadno brijejo ostri vetrovi, zakaj nagnjeno je na nasprotno stran in dela goščavo, katero pregaziš le iz težka. Tla so jako vlažna, po nekod celó močvirna, kar prihaja odtod, ker trda granitna podlaga ne prepušča vlage. Tukaj se dela rupa (šota), katero so tu pa tam tudi že kopali, in takó so nastala óna jezera, rekše, večinoma četverokotne jame, kjer prebivajo ponajveč pupki in povodni mož. Bodisi, da je preslaba in predaleč, ali pa da imajo ondotni prebivalci dovolj drugega boljšega goriva, opustili so to delo menda za vselej, kar zopet dokazuje, »da je svet okrogel« in da so stanovniki Pohorci. Kdor rad hodi bos. po mehki, mokri travi, le pridi semkaj; tukaj je dobí več nego dovolj, in kar je tudi velevažno, nikdo ga ne utegne nadlegovati ali mu celó izmekniti dobrih čevljev in mu prepustiti v zameno svoje pohojene ali pa niti teh ne.

Rastlinstvo, kar se ga razvija v letu dnij, bilo je do malega še v povojih, zakaj pogosti mrzli vetrovi mu branijo na dan. Celó trava je bila večinoma še rjava, in neznatne zelenice so se kazale samó ondu, kjer je stala voda po globelicah. V ruševji pa si lahko nabral lepih, rdečih vresnic, ki so dobile v tej gošči najboljšega zavetja. Kdor hoče kaj opraviti v tej stvari, priti mora pozneje, zakaj dočim so, kakor že vemo, daleč pod vrhom že cvetele brdnje, ni bilo tukaj sledú o njih; niti njih pritlehnih listov ni bilo videti. Čim niže sva prišla, tem bolj se je prijemal zeleni plašč površja, kar je dobro pričalo, da se je pomikala pomlad v višave, da jih okrasí z bujnim svojim cvetjem. Tukaj so tudi že zvonili planinski zvonci, in bilo je videti precèj goveje živine po pašnikih.

Pot na južno stran se niža prav polagoma, zató pa je dolga, in težko čakaš, da bi bil pri prvih hišah. Ura je kazala že na štiri, ko naju je dež prignal do mojega prijatelja rojstvenega kraja, katerega

varuje Sv. Kungota raznih nezdod. Tukaj sva vedrila in prenočila v gostoljubni hiši blagega župnika in šla drugega dné po prijaznih brdih nizdolu. Vreme je bilo iz prva deževno, ko pa sva prišla do Dravinje, razvlekle so se megle in nastal je najlepši dan. Rada bi bila šla drugega dné tudi na Konjiško goro od severne strani, toda dež naju je pognal v trg, ko sva baš prisopihala do polovice nje visokosti. Ker so šolski prazniki že potekali, odpravila sva se naposled domov.

Je pa davi slan'ca pala.

Kaj povešaš svojo glavo,
Ti cvetica drobna, mala? — —
Mrtvi cvet me zrè sanjavo:
»Je pa davi slan'ca pala!«

Kaj se solza ti vsiljuje,
Deklica mladostno zala? — —
Mračno mi okó pričuje:
»Je pa davi slan'ca pala!«

Kaj je tebi, duša moja?
Kaj bi toli žalovala! — —
Pesem mi ne dá pokoja:
»Je pa davi slan'ca pala!«

Framčan.

Dovolj bi bilo cvetje.

Drevó v jesenskem cvetu,
Kakó me veseliš,
Da nade pokopane
Iz nova mi budiš!

Mogoče, da kdaj meni
Zacvete še pomlad —
Dovolj bi bilo cvetje,
Prepozno je za sad!

Framčan.

Moji spomini.

Dosti, če srcá površje
Sreče mi otaja žar,
Saj v globine, še mrzlejše,
Ne posegel bi nikdár.

Svetlim žarkom nepristopnih
Tam spominov žije sto,
Zaklenila jih usoda
Meni v dušo je mladó.

Occultus.

